

מודה רבי יוסי בגיריה דיליה

- באר מהי ההגדה של גיריה דיליה לפי דעות הראשונים: רש"י (ד"ה גיריה דיליה), ועיין בדבריו בבבא מציעא (ק"ז. ד"ה איני והאמר רב אשי), תוס' (ד"ה לימא), רמב"ן (כב: ד"ה לימא). רא"ש (סימן טז) וביד רמ"ה (כב: סימן קה). מהו שורש מחלוקתם של הראשונים?
- באר לפי דעות הראשונים השונות מדוע הנחת סולם מוגדרת כגיריה דיליה?
- באר את המשך קושיית הגמרא "והא גרמא הוא", האם הקושיא לרבי יוסי או גם לחכמים? עיין ברבנו גרשום ובר"י מיגאש.
- עיין בשו"ת הרא"ש כלל קח סימן י - מהי הגדרתו למונח גירי דיליה?

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף ק"ז עמוד א

והאמר רב אשי: כי הוינא בי רב כהנא הנה אמרינן: מודה רבי יוסי בגירי דיליה! - דפסקי מיא והדר נפלי.

רש"י מסכת בבא מציעא דף ק"ז עמוד א

איני והאמר רב אשי וכו' - אדרבי חייא בר יוסי פריך, דאמר: על התחתון לתקן, ואוקימנא כרבי יוסי, והא מודה רבי יוסי בגירי דיליה: אף על גב דאמר על הניזק להרחיק את עצמו - הני מילי היכי דלאו אדם עצמו מזיקו, כגון אילן ובור, שבשעת נטיעתו אינו מזיקו, אלא השרשים גדילין ומתפשטין מאליהן לאחר זמן, אבל היכא דאדם עצמו מזיקו וזורק בו חציו, כי הכא ששופך המים על ראשו - מודה הוא דלא גרמא דניזקין הוא דתיכטר, אלא מזיק ממש הוא, ואדם מועד לעולם, ער וישן, שוגג ומזיד.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב

רבי יוסי אומר: אע"פ שהבור קודמת לאילן - לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. אמר רב אשי, כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן: מודי ר' יוסי בגירי דיליה. פאפי יונאה עני והעשיר הוה, בנה אפדנא, הוה הנך עצורי בשיבבותיה, דכי הוה דייקי שומשמי הוה נידא אפדניה; אתא לקמיה דרב אשי, א"ל, כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן: מודי רבי יוסי בגירי דיליה. וכמה? כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא. דבי בר מריון בריה דרבין כי הוה נפצי כיתנא, הוה אזלא רקתא ומזקא אינשי; אתו לקמיה דרבינא, אמר להו: כי אמרינן מודה ר' יוסי בגירי דיליה - הני מילי דקא אזלא מכחו, הכא זיקא הוא דקא ממטי לה.

מתקיף לה מר בר רב אשי: מאי שנא מזורה ורוח מסייעתו? אמרוה קמיה דמרירמר, אמר להו: היינו זורה ורוח מסייעתו. ולרבינא, מאי שנא מגץ, היוצא מתחת הפטיש והזיק דחייב לשלם? התם ניחא ליה דליזל, הכא לא ניחא ליה דליזל.

חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף כב עמוד ב

...ור"ח ורבינו יצחק ז"ל אלפאסי כתבו מדקא בעינן הכא לימא דלא כרבי יוסי ש"מ כולה מתניתין מודה בה ר' יוסי והניחו טעם הדבר סתום ולא מפורש, ושמענו שכל היזק המזיק במקום שמניחין אותו אף על גב דלית ביה גירי השתא, דלבתר שעתא הוא דמזיק, כגיריה דמו ועדיפי נמי מגיריה דממש הוא ומיחייב לסלוקי היזיקא, ולא אמרו גיריה אלא דומיא דנמייה שקופצת מסולם לשובך ודומיא דגירי עצמן, הילכך מתני' ניחא דבור ושיח ומערה ודאי לא קשיא משום דכל מרא ומרא דקא מחי מרפי ליה לארעיה כדמפורש בגמרא לעיל, ואמת המים וברכת הכובסין לאו משום דאזיל מיא לכותל הוא, דמיא מיתם תיימי בפחות משלשה טפחים והדר אזלי, אלא משום מתונא דאית בהו מתקלקל קרקעיתו של כותל דומיא דחול במתונא, וכך אמרו בירושלמי פ"ז דכלאים תדע לך שהוא כן דתנן מי רגלים ומי רגלים מן הצד מהלכין בתמיהא, וכן הסייד והסלעים חמימותיהו והבליהו מאותו מקום הוא שמזיקים לכותל וכל שכיוצא בזה נקרא גיריה, ולא התיר רבי יוסי אלא באילן או בהנהו תרי דכי משי עלאי מיא מזקי לתתאי והמעזיבה עבה, דמיא מיתם תיימי בה ואחר זמן מזיקין ולא מכחו, שלא הזיקו באותו מקום שהניחם.

ור"ח ז"ל כתב בלשון קצרה הני כולהו דמתני' גיריה נינהו דמההיא שעתא משתכח היזיקהו, ולא פליג אלא באילן דבעידנא דנטע ליתנהו לשרשין.

זה הטעם מספיק לכל ההרחקות השנויות במשנתנו אלא שהרחקת הזרעים במפולת יד קשה עלינו דשרשין דגדלי בתר שעתא הוא דמזקי ליה והוה ליה דומיא דאילן דמתיר ביה ר' יוסי, ואפשר שהטעם מפני שהזרעים עצמן קודם השרשה יונקין כל לחות הקרקע ומפני כך מחלידין אותה ומעלין עפר תיחוח וכיון שהן יונקין בטבעם קודם השרשה נמצא ההיזק מאותו מקום שזרעו וגיריה הוא, ולא דמו לבור דלאו משום יניקה הוא אלא שהשרשין קופצין ובאין כאן, ודמי לנמייה שהיא קופצת ממקום למקום, ואין הטעם הזה מחוור לי שאף היניקה לאחר זמן היא באה ולא מכחו של זה אבל הסיד והסלעים כל אחד ואחד נגחלת היא והוי כמניח אש בצד הכותל ומזיק, ומיהו יש לומר כיון שהוא מניח כאן דבר המלקה קרקעו אף על פי שזה וזה גורם לרבי יוסי נמי אסור, דכל שממקום הנחתו מזיק אסור, ולא דמו למיא דתימי והדר אזלי ומה לי גחלת עמומה ושורפת לאחר זמן ומה לי זרע שואב הלחלוך ושורף העפר.

ועוד יש לדקדק היכי מודה ר' יוסי בהא דתנן מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו דהא לאו גיריה הוא ולא גרמא דגיריה שאינו אלא שמונע ממנו דושא, איכא למימר כיון שמשעה שבנה נמנע הדושא גיריה הוא, כך נראה לי מדברי ר"ח ז"ל.

...דאמר ר' והכא נמי זמנין דבהדי דמנחא ליה קפצא ש"מ דכל דאית ביה צד דגיריה מסלקינן, דהא לא מצי הכא למימר אנא נטרנא ליה בהדי דמנחנא ליה לסולם מנמייה ומכל היזיקא דמינאי, אלא כיון דמשכחת לה לעולם בגיריה לא שבקינן למעבד סולם בהדי שובך לעולם.

רא"ש מסכת בבא בתרא פרק ב סימן טז

...הילכך נראה לרבינו חננאל ורב אלפס ז"ל דבכל הרחקות דמתני' פשיטא ליה לגמרא דרבי יוסי מודה בהו דהוו גירי דיליה לפי שבאותו דבר שהוא סומך מזיק לחבירו אבל בסולם אין מזיק אם לא שתבא הנמיה וכן אילן לא יזיק עד שיגדלו השרשים וסמיכת כותל לכותל נמי חשיב גירי דיליה דמי דכשסומך מונע דושא. אפילו תימא רבי יוסי כי הא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן מודה רבי יוסי בגירי דיליה והכא נמי זימנין דבהדי דמנח ליה קפצא:

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף כה עמוד ב

רבי יוסי אומר אף על פי שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אמר ר' יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרין מודי רבי יוסי בגיריה. כגון דאזיל היזיקא משעת הנחתו או מעידן מעשה דעביד האי מזיק ברשותיה ואזיל היזיקא בלא עיכובא עד דמטי גבי הדבר הניזק ומזיק ליה, דכי האי גונא על המזיק להרחיק את עצמו, דכמאן דעביד מעשה ברשותא דחבריה דמי.

שו"ת הרא"ש כלל קח סימן י

שאלה: ראובן חפר גומא בחצרו, שמי גשמים יקלחו לתוכה, וכשרבו המים, בוקעין ועוברין דרך חומת מרתף שמעון, וגם מסריח בחצר שמעון מריח המים; נראה לי שראובן חייב לסלק היזקו. ואף לרבי יוסי, דאמר (ב"ב כ"ה:): על הניזק להרחיק עצמו היכא דלא הוי גירי דיליה, הכא מודה, כיון דנפיש היזקא דשמעון; וגם תשמיש של שמעון קבוע, ואי אפשר לו לסלק את עצמו, דאין דירה בלא מרתף וחצר. דלא קאמר רבי יוסי אלא בבור ואילן, אעפ"י שהבור קדם לאילן, לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו, משום דסתם בור הוא מים מכונסין, ובקל יכול הניזק לסלק עצמו ולהרחיק את בורו מן האילן כ"ה אמה. ובור לא הויא כולי האי תשמיש קבוע, לכן הקילו בו חכמים, וגם לא נפיש היזקא כולי האי. תדע לך דהיזק קטן הוא, דלא לישתמיט תנא בכולי הרחקות דמתניתין למיתני, היכא שסמך באיסור, שיתן הניזק למזיק דמים לסלק היזקו מעליו, אלא בלא דמים צריך לסלק היזקו, לבר מהכא, דקתני: אם הבור קדם, קוצץ ונותן דמים. אלא משום דלא נפיש היזקא, וגם אין בור תשמיש קבוע, לכן הקילו בו חכמים ליתן דמים לבעל האילן, ולהכי פליג רבי יוסי, ואמר: על הניזק להרחיק את עצמו; וזה הטעם ישנו במשרה וירק וחרדל, אבל בכולהו הרחקות דמתניתין, מודה רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו. וכן פר"ח על מתניתין (שם /ב"ב/ כ"ב:) דמרחיקין את הסולם מן השובר, ופריך בגמ': לימא מתניתין דלא כרבי יוסי, ופר"ח ז"ל: מכדי בריש פירקין בארחוקי משום

היזקא קא מיירי, אמאי לא קאמר בחד מינייהו: לימא דלא כרבי יוסי, אלא הכא לחוד? שמעינן מינה דפירקין כולה דברי הכל היא, ואפילו רבי יוסי מודה דעל המזיק להרחיק את עצמו. דהני כולהו דתנן במתניתין (שם /ב"ב/ ז'): מרחיקים את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסלעים ואת הזרעים ואת המחרישה ומימי הרגלים והריחים והכירה והתנור וחנות של נחתומין וכיוצא בהן, וכותל כנגד כותל והרחקת החלונות משום היזק ראייה ומשום איפול. ואפילו בריש פירקא (שם /ב"ב/ ז'), דרבא אוקמה בטוען: כל מרא ומרא מרפית לה לארעאי, הני כולהו גירי דיליה נינהו, דמההיא שעתא אשתכח היזקיהו, ואמר רב כהנא: מודה ר' יוסי בגירי דיליה, ולא פליג אלא באילנא, דבעידנא דנטע ליתנהו לשרשין דמזקי. ורש"י פירש: וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי, אלא לומר אף זו, סולם ושובך, דלא כרבי יוסי; גם לפי דבריו משמע, דרבי יוסי לא פליג אכל הרחקות דמתניתין, והדבר ידוע שזה היזק גדול יותר מכל הני היזקות דמתניתין דמודה בהם ר' יוסי. וגם לא דמי לאילן, שלימים רבים עתיד ההיזק לבא, אחר אשר יגדלו השרשים; אבל בנדון זה, מיד כשהמים רבים ומתאספים בגומא, בוקעים ועוברים לחצר שמעון, והווי גירי דיליה. ולא דמי להא דאמרינן בפרק הבית והעלייה (ק"ז): הנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעלייה וחד בתחתונה, איפחות העליונה, כל אימת דהוה משי עילאי יד*ה, נפלי מיא על התחתון ומזקי ליה, על מי לתקן? רבי חייא בר אבא אמר: על עליון לתקן, רבי אלעא, ואיתימא רבי חייא ברבי יוסי, אמר: על תחתון לתקן; ומסיק דפליגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבנן: מאן דאמר על עליון לתקן, סבר כרבנן, דאמר: על המזיק להרחיק את עצמו; ופריך: והאמר רב אשי: כי הוינא בי רב כהנא, אמר: מודה רבי יוסי בגירי דיליה? ומשני: דפסקי והדר נפלי; אלמא לא מיקרי גירי דיליה אלא היכא דמיד בא ההיזק לחברו, אבל היכא דאיכא הפסק, לא מיקרי גירי דיליה; ובנדון זה, המים בנפילתן מתאספים לתוך הגומא, ושוב אחר זמן, כשהן רבים, בוקעין חומת שמעון ועוברים למרתפון, ואיכא הפסד טובא. לא דמי כלל; דהתם, העליון אי איפשר לו לסלק היזקו למקום אחר, דאי איפשר לו להיות בלא מים, וגם התחתון בקל יכול לתקן המעזיבה, ואז אין המים נופלין עליו. ובלאו הכי פליגי רבנן ורבי יוסי על מי לתקן, רבנן סברי: על התחתון, משום דמעזיבה אחזוקי תקרה ניהו, ועל התחתון בעי לאחזוקי; ורבי יוסי סבר: מעזיבה אשוויי גומות הוא [ועליון בעי אשוויי]. והיכא דהתחתון ניזוק ממימי העליון, ומעזיבה יכול לתקן שלא יפלו מי שופכים של נטילת ידי העליון, מודה רבי יוסי שעל התחתון לתקן המעזיבה, ואז אין מים מועטין עוברין דרך המעזיבה. אבל אם העליון משתמש במים רבים, שאינן נבלעין כלם במעזיבה, ועוברין המעזיבה ומזיקין לתחתון, ואף על גב דפסקי והדר נפלי, מודה ר' יוסי דאסור; כיון דהתחתון אינו יכול לתקן לינצל מהיזק העליון אם לא יעשה כיפת אבנים, כולי האי לא אטרחוהו חכמים, וצריך העליון לסלק היזקו; והלשון מוכיח כן, מדקאמר: כל אימת דמשי ידיה. וכן מצאתי בספר אבי אסף, בפרק הבית והעלייה, ז"ל: והכל לפי הענין וההיזק, שמי רחיצה מועטין ראויין לכלות, אבל אם יש חפירת מים מרובין אצלו, והן מזיקין לו תדיר דרך כותלו, הוה ליה גירי דיליה; עכ"ל. וכן כתב בעל העיטור, ז"ל: מרחיקין את הסולם מן השובך כו' (ב"ב כב:), ומקשינן: לימא מתניתין דלא כרבי יוסי? וכתב רב שרירא: הכי איתמר קדמנא במתיבתא, באדר שנת רפ"ד: מ"ש דשבקינן עד הכא בגפת ובזבל וסיד סלעים וזרעים ומחרישה ומימי רגלים ומשרה ותנור וריחים וחנות ורפת בקר, קול הנכנס וקול היוצא, וסמיכת כותל משום דוושא, וחלונות משום היזק ראייה, אלא דכולהו גירי דשכיחא אינון, וכגון דאגבה לסולם, דליכא היזקא בסולם, איצטריך למימר: לימא מתניתין דלא כרבי יוסי, ומתריך לה משום גירי דיליה. ור"ח ור"ף ז"ל בתר הני טעמי אזלי, דכולה מתניתין משום גירי דיליה; ולא דמו לאילן, דבעידנא דנטע ליתנהו לשרשין; ומסתברא דכולהו הנך דתנינן בפירקין, משום ממון הוא, שמזיק ממון חברו, ולא דמי לאילן ובור, דשרשיו פנים חדשות באו לכאן זה סולם דדמי ליה, אוקמיה כרבי יוסי, ומשום גירי דיליה; עכ"ל. וגם יש לחלק כאשר כתבתי בתחילה, דבור אין היזקו מרובה, ובקל יכול להרחיק מן האילן; וכן שובך נמי, יכול להרחיקו, ואין היזקו מרובה ומצוי כל כך כמו שאר הרחקות דמתניתין. ולא דמי נדון הלזה להא דאמרינן: ואת מימי הרגלים מן הכותל ג' טפחים, וכן: לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חברו אלא אם כן הרחיק ממנו ג' טפחים, בד"א בכותל של לבנים, אבל בכותל של אבנים, טפח, בכדי שלא יזיק. והמדקדק בפרק לא יחפור, דשיערו חכמים בכל דבר ודבר לפי מה שראוי [להזיק, והיכא שידוע קצב וסכום עד היכן ראוי] להזיק, כתבו השיעורים, והיכא שאין ידוע, כתבו בכדי שלא יזיק. כדתנן (שם /ב"ב/ כד:): ומרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו בכדי שלא יזיק, כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, והקפידה תורה שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם היזק לחברו. ואמרו חכמים, שלכל דבר מועיל חזקה, מלבד למקין גדולים. ולהכי דקדקו הגאונים לומר, שר' יוסי מודה בכל הרחקות דמתניתין, כדי להחמיר בהרחקות. ועוד החמירו יותר בהיזקות, דאע"ג דארחיק כשיעור שאמרו חכמים, אם הזיק, חייב לשלם; כדתנן: היה מעמידו בעלייה, עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים, ובכירה טפח, ואם הזיק, משלם מה שהזיק. ומסתברא דהוא הדין בשאר

הזיקות, דמאי שנא משאר הרחקות, הרי לא פשע באשן, ששמר גחלתו כמאמר חכמים; דאי פשע באשן, לא היה אומר רבי שמעון: לא אמרו השיעורים הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם; ומאחר שלא פשע, אין לחלק בין תנור לשאר הרחקות. אלא חכמים לא הזיקו להרחיק בכל דבר ודבר אלא לפי מה שרגיל להזיק, והזהירו למקרב ההיזק, שאם על כל זאת יזיק, שיתחייב לשלם. ושוב מצאתי בספר העיטור ז"ל: לא יעמיד אדם תנור וכו', עד: ואם הזיק משלם; הא דרבי שמעון שיטה היא, וקיימא לן כרבנן, ואם הזיק משל חברו, משלם מה שהזיק. ומסתמא אכולהו שיעורא דתנא עד הכא קאי, ומשום דהיזקא דנורא מינכר לכולי עלמא וידוע מיקה הוא דתנא הכא, אבל מיקין דלעיל לא ידע; אבל אי ידע ומינכרא מילתא לכ"ע, חייב, דממונא דידיה אזיק; עכ"ל. וספר אבי אסף מצאתי: שאלו מקמיה רב מתתיהו גאון: ראובן דאית ליה בירא בצד מצר שמעון, וקם שמעון וחסר בית הכסא ומרחיק מן בירא תלתא פושכי, כדאמרו רבנן, ואפילו הכי קא מפסיד לבירא דמיא, אית מן דינא לארחיק טפי, או לא? ואמר: כי תנן: לא יחפור אדם וכו', תנא בארץ ישראל קאי, ותנא בור דסמוך לבור, ולא בור סמוך לבאר, דבור מים מכוונסים, ודי בשלשה טפחים, דבהכי מחזיקין מימיו, משום דמחצבי בהרים ואין נופל כותל שביניהם, ואין מזיקות זה לזה. אבל בארות אחרות, דרפיא ארעהון, ועבדי דמתלחחין ושואבות מים מזו לזו, צריך להרחיק בית הכסא מבאר מים חיים של חברו עד חמשים אמה, או עד כדי שלא יזיק ויפסיד מי בורו של חברו; ועל המזיק להרחיק, ואין יכול לומר: החזקתי, כי אין חזקה לניזקין. וכן אמר רב עמרם גאון ז"ל; ומוסיף לדקדק, מדלא יהבי רבנן שיעור לכל מזיקין ג' טפחים, אלא לכל היזק שיעור בפני עצמו כמו שצריך. כדתנן: נברכת הכובסין ג' טפחים וכו', ואמרינן בגמרא: לא שנו אלא מן המחמצן, אבל מן הנדיין, ד' אמות, דכל אחת שיעוריה לפי מיקה; וכן כל הנך דמתניתין: סולם ומזחילה שובר ונבלות. הילכך, ירחיק בית הכסא דיליה עד דאמרי אימשי דלא נגרי שוריני מן טעמא דבית הכסא, דלרווחא דמילתא להרחיק ל' אמה כבורסקי; עכ"ל. הרי כל הגאונים שוין בזה, דילמוד סתום מן המפורש, ובכל הזיקות שלא נתפרשו בתלמוד שיעור הרחקותיהן, בכדי שלא יזיק. הילכך, אם נראה לעינים שהמים המוספים לגומת ראובן עוברים למרתפו של שמעון, חייב ראובן לסלק היזקו. ושלום, אשר בה"ר יחיאל זצ"ל.